

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

A Study about Nāma-Rūpa and Dīgha māṭṭha in Milindapañha

การศึกษาเกี่ยวกับนามรูปปัญหาและที่ขมัตธาปัญหาในคัมภีร์
มิลินทปัญหา

Author & Corresponding Author*

1. Wongsatorn Kachana*

วงศ์ธร คะชนะนา

Affiliation:

1. Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University,
Thailand.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: kachanaphan@gmail.com

Article history:

Received: 25/07/2022, Revised: 21/08/2022,

Accepted: 30/09/2022, Available online: 01/10/2022

How to Cite:

Kachana, W. (2025). A Study about Nāma-Rūpa and Dīgha māṭṭha in Milindapañha. *Buddho*, 1(4), 1-9.

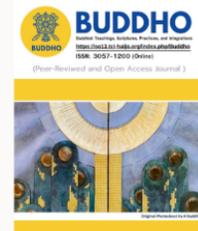

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Academic Articles

A Study about Nāma-Rūpa and Dīgha māṭṭha in Milindapañha

Wongsatorn Kachana*

การศึกษาเกี่ยวกับนามรูปปัญหาและที่ขม้ทธาปัญหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา

วงศ์ธร คชะชนะนา*

Abstract

This article aims to study and analyze the problems of nāma-rūpa and dīgha-māṭṭha found in the Milinda-pañha, an important scripture in Buddhism. It discusses the questions and debates between Nagasena and King Milinda. This study focuses on exploring the ways in which the problems related to nāma-rūpa are presented and their impact on understanding the nature of intelligence and the pursuit of truth. Additionally, the article analyzes how Nagasena clarifies the issues of nāma-rūpa and dīgha māṭṭha, using examples from their discussions that highlight the complexity of concepts regarding identity, reality, and the understanding of the nature of things. The findings show the importance of using reason and asking questions in the learning process related to the Buddha's teachings. This article also offers insights on how the ideas from the Milinda-pañha can be analyzed, emphasizing the relationship between the birth and death of all things under the laws of time.

Keywords: Milindapanha

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์นามรูปปัญหา(ปัญหาเรื่องกายและจิต)และที่ขมัทธาปัญหา(ปัญหาเรื่องกาลยัตยาว)ในคัมภีร์มิลินทปัญหา ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนา โดยมีกรกล่าวถึงการตั้งคำถามและการถกเถียงระหว่างพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินทร์ ในกระบวนการศึกษานี้เน้นการสำรวจวิธีการเสนอปัญหาที่เกี่ยวกับนามรูป และผลกระทบต่อการใช้ธรรมชาติของสติปัญญาและการแสวงหาความจริง นอกจากนี้ บทความยังได้วิเคราะห์วิธีการที่พระนาคเสนใช้ในการชี้แจงนามรูปปัญหาและที่ขมัทธาปัญหา โดยยกตัวอย่างการสนทนาที่แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของแนวคิดเกี่ยวกับตัวตน ความเป็นจริง และความเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้เหตุผลและการตั้งคำถามในกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า บทความนี้เสนอข้อคิดเกี่ยวกับการนำแนวคิดจากคัมภีร์มิลินทปัญหามาวิเคราะห์ โดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเกิดดับของสรรพสิ่งภายใต้กฎของกาลเวลา

คำสำคัญ: มิลินทปัญหา

บทนำ

การศึกษาเรื่องนามรูปปัญหาและที่ขมัทธาปัญหาในคัมภีร์ มิลินทปัญหา เป็นการศึกษาค้นคว้าความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอยู่และตัวตน ซึ่งเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา คัมภีร์ มิลินทปัญหา นำเสนอการสนทนาระหว่างพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินทร์ ซึ่งสะท้อนแนวคิดเชิงอภิปรายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของนามรูป (องค์ประกอบทางกายและจิต) และการดำรงอยู่ในกาลเวลาอันยาวนาน แนวคิดเหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจหลักคำสอนเรื่องปฏิจจสมุปบาทและอนัตตาในพระพุทธศาสนา (Rhys Davids, 1890; Norman, 1983)

การสนทนาใน มิลินทปัญหา ได้เสนอคำอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนาม (จิตใจ) และรูป (กายภาพ) รวมถึงการดำรงอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ในห้วงเวลาอันยัตยาว พระนาคเสนได้ชี้แจงว่าการมีอยู่ของสิ่งทั้งหลายมิใช่การดำรงอยู่อย่างเที่ยงแท้ หากแต่เป็นผลของปัจจัยและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่อธิบายว่า ทุกสิ่งล้วนเป็นไปตามหลักอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา (Law, 1932; Horner, 1963)

ในบทความนี้ จะมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเรื่องการเกิดของนามรูปและกาลเวลาอันยัตยาวของพระพุทธศาสนา โดยอ้างอิงจากบทสนทนาระหว่างพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินทร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ มิลินทปัญหา การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับธรรมชาติของการดำรงอยู่และหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ซึ่งยังคงมีความสำคัญในแวดวงปรัชญาและจิตวิทยาสมัยใหม่

นามรูปปัญหาในมิลินทปัญหา

มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาสายเถรวาทที่บันทึกการสนทนาระหว่างพระยามิลินท์ (พระเจ้าเมนันเดอร์) และพระนาคเสน โดยเนื้อหาหลักของคัมภีร์นี้เกี่ยวข้องกับการตั้งคำถามและอธิบายหลักธรรมในเชิงปรัชญา โดยเฉพาะเรื่องตัวตน (อัตตา) ความจริง (สัจธรรม) และหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า หนึ่งในประเด็นสำคัญที่ถูกอภิปรายใน มิลินทปัญหา คือ "นามรูปปัญหา" ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจิต (นาม) และกาย (รูป)

นามรูป (nāma-rūpa) เป็นแนวคิดพื้นฐานในพระพุทธศาสนา หมายถึงองค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยส่วนที่เป็นนามธรรม (จิตใจ ความรู้สึก การรับรู้) และส่วนที่เป็นรูปธรรม (ร่างกายและองค์ประกอบทางกายภาพ) ใน มิลินทปัญหา พระเจ้าเมนันเดอร์ได้ตั้งคำถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างนามกับรูปว่า สิ่งทั้งสองนี้มีความเป็นอิสระจากกันหรือไม่ และอะไรเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงทั้งสองเข้าด้วยกัน

พระนาคเสนได้ตอบปัญหานี้โดยอุปมาเปรียบเทียบกับ "เรือกับคนพาย" กล่าวคือ นามและรูปไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เช่นเดียวกับเรือและคนพายที่ต้องอาศัยกันและกันเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหว การเปรียบเทียบนี้สะท้อนหลักคำสอนเรื่อง "ปัจจุสมุปบาท" (paṭicca-samuppāda) หรือหลักอิทัปปัจจยตา ที่อธิบายว่าทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่โดยลำพัง นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องอนัตตา (anattā) ก็มีความเกี่ยวข้องกับนามรูปปัญหา เพราะพระพุทธศาสนายืนยันว่าทั้งนามและรูปล้วนเป็นกระแสของเหตุปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่มีตัวตนที่แท้จริง ในมุมมองทางพุทธปรัชญานามรูปปัญหาใน มิลินทปัญหา มีความสำคัญในฐานะของการอภิปรายเชิงปรัชญาเกี่ยวกับอภิปรัชญา (ontology) และญาณวิทยา (epistemology) ของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาปฏิเสธแนวคิดเรื่อง "อัตตา" ที่คงอยู่ถาวร และชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจผิดเกี่ยวกับตัวตนเกิดจากการยึดมั่นในนามรูปว่าเป็นของตนเอง ซึ่งนำไปสู่ทุกข์ ดังนั้น การเข้าใจนามรูปตามหลักพุทธปรัชญาจึงเป็นกุญแจสำคัญในการปล่อยวางจากอุปาทาน (upādāna) และนำไปสู่การบรรลุความหลุดพ้น ในที่นี้ นามรูปปัญหาและทิมัทธาปัญหาปรากฏอยู่ในวรรคที่ 2 มีใจความดังนี้

1. นามรูปปัญหา

พระราชชาตรัสถาม ข้อที่ท่านกล่าวว่า “นามและรูป” อะไรเป็นนาม และ อะไรเป็นรูป

พระเถระเจ้าทูลตอบ “สิ่งใดหยาบ สิ่งนั้นเป็นรูป, ธรรมทั้งหลาย คือ จิตและอารมณ์ที่เกิดกับจิตอันใดซึ่งเป็นของละเอียด สิ่งนั้นเป็นนาม”

พระราช “เพราะเหตุไร นามอย่างเดียวก็นิพพิสนธิ หรือรูปอย่างเดียวก็นิพพิสนธิ”

พระเถระ “เพราะธรรมเหล่านั้น อาศัยกันและกันเกิดขึ้นด้วยกัน

พระราช ขอพระผู้เป็นเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง

พระเถระอุปมาว่า “ เหมือนอย่างว่า ถ้ากลละของแม่ไก่ไม่มี ฟองของแม่ไก่ก็ไม่มี, สิ่งใดเป็นกลละ สิ่งใดเป็นฟอง แม้สิ่งทั้งสองนั้นอาศัยกันและกัน เกิดขึ้นด้วยกัน ฉนใด, ถ้าว่า ในนามและรูปนั้น นามไม่มีแม้รูปก็ไม่มี, สิ่งทั้งสองนั้น อาศัยกันและกันเกิดขึ้นด้วยกัน ข้อนี้ได้เป็นมาสิ้นกาลยี่ดียว ”

พระราชา “ พระผู้เป็นเจ้าของช่างฉลาดจริงๆ ”

2. ที่ขมัทธาปัญหา

พระราชาตรัสถาม “ ข้อที่ท่านกล่าวว่า ‘ กาลไกลอันยี่ดียว ’ อะไรชื่อว่ากาลไกลนั้น ”

พระเถระเจ้าทูลตอบ “ กาลไกลที่เป็นอดีตอย่างหนึ่ง, กาลไกลที่เป็นอนาคตอย่างหนึ่ง, กาลไกลที่เป็นปัจจุบันอย่างหนึ่ง ”

พระราชา “ กาลไกลทั้งหมดนั้น มีหรือพระผู้เป็นเจ้าของ ”

พระเถระ “ บางอย่างมี บางอย่างไม่มี ”

พระราชา “ อย่างไหนมี อย่างไหนไม่มี ”

พระเถระทูลตอบว่า “ สังขารทั้งหลายใด ที่เป็นอดีตล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรไปแล้ว กาลไกลนั้นไม่มี, ธรรมทั้งหลายใด ที่เป็นวิบาก และธรรมที่มีวิบากเป็นธรรมตา และธรรมที่ให้ปฏิสนธิในที่นั้น กาลไกลนั้นมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายใดทำกาลกิริยาแล้ว เกิดในที่อื่น กาลไกลนั้นมีอยู่ , ส่วนสัตว์ทั้งหลายใด ปรีณิพพานแล้ว กาลไกลนั้นไม่มี เพราะกาลไกลนั้น ดับเสียแล้ว ”

พระราชา “ พระผู้เป็นเจ้าของช่างฉลาดจริงๆ ”

วิเคราะห์ประเด็น

ในนามรูปปัญหามีประเด็นทางพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจหลากหลายประเด็น ซึ่งทางผู้จัดทำจะขอเสนอประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ความแตกต่างระหว่างนามและรูป ข้อความ “ สิ่งใดหยาบ สิ่งนั้นเป็นรูป, ธรรมทั้งหลาย คือ จิต และอารมณ์ที่เกิดกับจิตอันใดซึ่งเป็นของละเอียด สิ่งนั้นเป็นนาม ” การวิเคราะห์

1. นามรูปในข้อความนี้หมายถึง การรวมตัวกันของชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และ วิญญาณ

2. ในข้อความนี้ พระเถระชี้แจงความแตกต่างระหว่างนามและรูป โดยระบุว่าสิ่งที่ เป็นรูปคือสิ่งที่มีลักษณะหยาบ เช่น ร่างกายหรือวัตถุที่เราสามารถมองเห็นได้ ในขณะที่นามนั้นหมายถึงจิตใจหรืออารมณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดกว่าอันมนุษย์ไม่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น และ กาย)

3. การทำความเข้าใจในนามและรูปช่วยให้เราตระหนักถึงการมีอยู่ของทั้งสองสิ่งที่ต้องอาศัยกันและกันในการเกิดขึ้น และแสดงให้เห็นถึงความไม่เที่ยงและความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างนามและรูป ข้อความ “ธรรมเหล่านั้น อาศัยกันและกันเกิดขึ้นด้วยกัน” การวิเคราะห์

1. การกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างนามและรูปแสดงให้เห็นว่า ทั้งสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยนามและรูปจะต้องมีอยู่ร่วมกันจึงจะเกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ได้ในฐานะสิ่งมีชีวิตได้
2. ความสัมพันธ์นี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างจิตและร่างกาย ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญในพระพุทธศาสนาในการศึกษาธรรมชาติของการมีอยู่

ประเด็นที่ 3 อุปมาของแม่ไก่และฟอง ข้อความ “เหมือนอย่างว่า ถ้ากลลของแม่ไก่ไม่มี ฟองของแม่ไก่ก็ไม่มี” การวิเคราะห์

1. อุปมานี้ใช้เพื่ออธิบายว่าทั้งนามและรูปจำเป็นต้องมีอยู่ร่วมกัน เปรียบเทียบได้กับความสัมพันธ์ระหว่างฟองไข่กับกลล หากไม่มีฟอง(เปลือกไข่) ก็จะไม่มีการเกิดของมนุษย์และสัตว์, รูปเริ่มแรกที่ปฏิสนธิในครรภ์มีลักษณะเป็นเมือก) นี่เป็นการเน้นย้ำว่าทั้งสองสิ่งมีความสำคัญในการสร้างและการดำรงอยู่
2. การใช้การเปรียบเทียบแบบนี้ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจแนวคิดได้ง่ายขึ้นและเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเป็นการเปรียบเทียบกับสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5

ในทิมัทธาปัญหาประเด็นทางพระพุทธศาสนา

ที่น่าสนใจหลากหลายประเด็น ซึ่งทางผู้จัดทำจะขอเสนอประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ความหมายของ "กาลไกล" ข้อความ "กาลไกลที่เป็นอดีตอย่างหนึ่ง, กาลไกลที่เป็นอนาคตอย่างหนึ่ง, กาลไกลที่เป็นปัจจุบันอย่างหนึ่ง" การวิเคราะห์

1. พระเถระตอบคำถามของพระราชาโดยการแบ่ง "กาลไกล" ออกเป็น 3 ชนิด คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต การแยกแยะเช่นนี้สะท้อนถึงมุมมองเวลาในเชิงพระพุทธศาสนา ที่มองกาลเวลาเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวและมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่(การเปลี่ยนแปลง)ของสังขาร (สิ่งที่ประกอบขึ้น)
2. อดีตหมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ปัจจุบันคือสิ่งที่เกิดขึ้น ณ ขณะนี้ และอนาคตเป็นสิ่งที่ยังมาไม่ถึง
3. นี่เป็นแนวคิดพื้นฐานในการเข้าใจ "อนิจจัง" หรือความไม่เที่ยง อธิบายคือ การที่สิ่ง ๆ หนึ่งเกิดและดับตลอดเวลา มองโดยหยาบจึงเหมือนว่าค่อยเปลี่ยนจากสิ่งเดิมเป็นสิ่งใหม่ แต่แท้จริงแล้วการที่สิ่งหนึ่งเปลี่ยนไปเกิดจากขันธ์ 5 เกิดขึ้นและดับไปอย่างรวดเร็ว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเวลาทั้ง 3 ชนิดจึงแยกได้ว่า อดีต คือ สิ่งที่กำลังจะไป(ดับไปแล้ว) อนาคตคือ สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น ส่วนปัจจุบันคือ สิ่งที่กำลังดำรงอยู่เพียงชั่วขณะหนึ่ง ซึ่งแนวคิดนี้เป็นหนึ่งในหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา

ประเด็นที่ 2 ความมีอยู่และความไม่มีอยู่ของกาลไกล ข้อความ "บางอย่างมี บางอย่างไม่มี" การวิเคราะห์

1. คำตอบของพระเถระชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของการมีอยู่ของ "กาลไกล" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างในอดีตหรืออนาคตจะมีอยู่จริงในปัจจุบัน

2. สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและดับไปแล้วในอดีต ไม่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน ในขณะที่สิ่งที่ยังมีผลอยู่ หรือเป็นเหตุให้เกิดวิบากยังคงมีอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสะท้อนถึงหลักการเรื่องกรรมและวิบากในพระพุทธศาสนา

3. กาลเวลาและสังขารมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน และไม่สามารถแยกออกจากกันได้ง่าย ๆ

ประเด็นที่ 3 การเกิดและการดับของสังขาร ข้อความ "สังขารทั้งหลายใด ที่เป็นอดีตล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรไปแล้ว กาลไกลนั้นไม่มี" การวิเคราะห์

1. พระเถระอธิบายว่าสังขารที่ล่วงไปแล้วไม่สามารถกลับมาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความไม่เที่ยง (อนิจจัง) และความดับสูญของสรรพสิ่ง

2. ในพระพุทธศาสนา การยึดติดกับอดีตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และการยอมรับว่าทุกสิ่งต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นวิถีธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ทว่าสามารถเข้าใจและหลุดพ้นจากสิ่งเหล่านี้ได้

3. การไม่มีอยู่ของอดีตยังเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการอยู่กับปัจจุบัน และการไม่ยึดติดกับสิ่งที่ล่วงไปแล้ว

ประเด็นที่ 4 กรรม วิบาก และการเกิดใหม่ ข้อความ "ธรรมทั้งหลายใด ที่เป็นวิบาก และธรรมที่มีวิบากเป็นธรรมดา และธรรมที่ให้ปฏิสนธิในที่นั้น กาลไกลนั้นมีอยู่" การวิเคราะห์

1. ในประโยคนี้ พระเถระกล่าวถึงหลักกรรมและวิบาก โดยแสดงให้เห็นว่าวิบากกรรมยังคงมีผลอยู่แม้ในอนาคต หากยังไม่ได้รับการชำระ และวิบากเหล่านี้จะนำไปสู่การเกิดใหม่

2. กาลเวลาที่มียุ่อยู่นั้นไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในปัจจุบันหรืออนาคต แต่สามารถสืบเนื่องไปยังการเกิดใหม่ในภพหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในวัฏสงสารหรือการเวียนว่ายตายเกิด

ประเด็นที่ 5 การปรินิพพานและความสิ้นสุดของกาลไกล ข้อความ "สัตว์ทั้งหลายใด ปรินิพพานแล้ว กาลไกลนั้นไม่มี เพราะว่ากาลไกลนั้น ดับเสียแล้ว" การวิเคราะห์

1. เมื่อสัตว์ปรินิพพาน กาลไกลก็ไม่มีอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องนิพพานในพระพุทธศาสนา การปรินิพพานเป็นสภาวะที่พ้นจากวัฏสงสารและกาลเวลา เพราะไม่มีการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิดอีก

2. นี่เป็นการอธิบายถึงจุดสิ้นสุดของกรรมและวิบาก เมื่อตัวตนหรือสังขารดับสิ้น ความเกี่ยวพันกับกาลเวลาก็สิ้นสุดลงด้วยเช่นกัน

สรุป

ข้อความในนามรูปปัญหาและทิวทัศน์ปัญหาที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจในนามและรูป ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองสิ่งว่านามและรูปมีความแตกต่างกัน หากทว่าทั้งสองก็ยังต้องอาศัยกันและกัน จึงเกิดขึ้นมาเป็นสิ่งสัตวโลก(ผู้ที่ยังข้องในวิภวภูมิจนได้) และรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความไม่เที่ยงซึ่งเป็นธรรมดาของสัตวโลก อีกทั้งบทสนทนาที่แสดงให้เห็นถึงทางออกสำหรับผู้ที่เกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องเกิดดับเวียนวายในสังสารวัฏนี้ โดยอาศัยการปรินิพพานที่ต้องผ่านการขัดเกลากิเลส ขจัดกิเลส และอวิชชา(ความไม่รู้) หรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกการขจัดกิเลสอวิชชาว่า การบรรลุพระอรหันต์ อันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งการปรินิพพานเพื่อหลุดพ้นจากกาลไกลนี้ โดยรวมปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงของกายและจิตผ่านการยกตัวอย่างของพระนาคเสน และการมีอยู่ของกาลไกลซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นฐานของคำสอนเรื่องอนิจจังทางพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. การขยายความเกี่ยวกับนามรูปและปฏิจสมุขปาธ การศึกษานามรูปปัญหาในคัมภีร์มิลินทปัญหาควรเชื่อมโยงกับหลักปฏิจสมุขปาธให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอธิบายว่าการเกิดขึ้นของนามรูปเป็นผลของอวิชชาและสังขารในกระบวนการของวงจรปฏิจสมุขปาธ ควรขยายความเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง "อุปาทานขันธ" ที่เกี่ยวข้องกับการยึดมั่นในนามรูปและการทำให้เกิดทุกข์
2. การนำแนวคิดจากมิลินทปัญหาไปประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์แนวคิดของพระนาคเสนเกี่ยวกับนามรูปสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาด้านจิตวิทยาและปรัชญาสมัยใหม่ เช่น การเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องจิต-กายสัมพันธ์ (Mind-Body Problem) ในปรัชญาตะวันตก แนวคิดเกี่ยวกับกาลเวลาสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตสำนึกและความทรงจำ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษาจิตวิทยาเชิงพุทธ
3. การเปรียบเทียบแนวคิดกับแหล่งข้อมูลอื่นในพระพุทธศาสนา ควรพิจารณาเปรียบเทียบแนวคิดนามรูปในมิลินทปัญหากับพระไตรปิฎก เช่น อภิธรรมปิฎก ที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับขันธ 5 และกระบวนการเกิดดับของจิต คัมภีร์เถรวาทและมหายานบางส่วน เช่น มาธยมิกะของนาคารชุน อาจมีแนวคิดที่สามารถใช้ในการเปรียบเทียบเพื่อขยายขอบเขตของการศึกษา
4. การวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับกาลไกล คำอธิบายเรื่องกาลไกลควรเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่อง "สังขาร" และ "อนิจจัง" ให้มากขึ้น เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการเกิดดับของสิ่งต่าง ๆ กับกาลเวลา อาจเชื่อมโยงกับแนวคิดของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับ "กาลานุปัสสนา" หรือการพิจารณาเวลาในแง่ของวิปัสสนากรรมฐาน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา

1. นามรูปเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งมีชีวิต จากการศึกษาในมิลินทปัญหา นามและรูปไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยรูปเป็นองค์ประกอบทางกายภาพ และนามเป็นองค์ประกอบทางจิตใจ ทั้งสองต้องอาศัยกันและกันในการดำรงอยู่ นามรูปจึงเป็นแนวคิดที่ช่วยให้เข้าใจการเกิดขึ้นของสรรพสิ่งตามหลักพระพุทธศาสนา
2. หลักอนัตตาในนามรูป แนวคิดที่พระนาคเสนอธิบายว่า นามและรูปเป็นผลจากเหตุปัจจัย และไม่มีตัวตนที่แท้จริง แสดงให้เห็นถึงหลักอนัตตา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา การเข้าใจนามรูปในแง่ของอนัตตาสามารถนำไปสู่การลดละความยึดมั่นในตัวตน และนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์
3. แนวคิดเรื่องกาลไกลในพระพุทธศาสนา การแบ่งกาลไกลเป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาองเวลาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังขาร การเข้าใจว่ากาลเวลามีอยู่บางส่วนและไม่มีอยู่บางส่วนช่วยให้เกิดการพิจารณาถึงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง และช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถปล่อยวางจากอดีตและไม่ยึดติดกับอนาคต
4. ความสัมพันธ์ของนามรูปและกาลไกลกับแนวคิดเรื่องกรรม นามรูปและกาลไกลเชื่อมโยงกับหลักกรรมและวิบาก ซึ่งอธิบายว่าอดีตส่งผลต่อปัจจุบัน และปัจจุบันเป็นเหตุของอนาคต การเข้าใจความเชื่อมโยงนี้ช่วยให้เข้าใจถึงแนวคิดเรื่อง "สังสารวัฏ" และกระบวนการเกิดดับของชีวิตตามหลักพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- Rhys Davids, T. W., T. W. (1890). *The Questions of King Milinda (Milinda Pañha)*. Oxford: Clarendon Press.
- Norman, K. R., K. R. (1983). *Pāli Literature*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Law, Bimala Churn, B. C. (1932). *A History of Pāli Literature*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- Horner, I. B., I. B. (1963). *Milinda's Questions*. London: Luzac & Company.